

CİLT 14, SAYI: 10, EKİM 1986

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

görüş

GÖRÜŞ (AYLIK YAYIN) EKİM 1986

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

Sahibi ve Sorumlu Neşriyat Müdürü:
Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı *Sakıp Sabancı*

Yazı İşleri Müdürü:
Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Genel Sekreteri *Ertuğrul İhsan Özol*

Adres:
Cumhuriyet Cad. Ferah Apt. No. 233/9
Harbiye - İST. Telefon: 146 24 12

Görüşteki yazılar, kaynak olarak TÜSİAD GÖRÜŞ'ün belirtilmesi koşuluyla izinsiz kullanılabilir.

GÖRÜŞ'te çıkan imzalı yazılar kişisel görüşleri yansıtmakta olup mutlaka derneğin görüşü olarak telakki edilemez.

Basıldığı Yer:
İDE AJANS TİC. LTD. ŞTİ.
Tel: 526 54 60

Bu Sayıda,

Dış Ticaret İle İlgili TUSİAD Önerileri	4
Teknolojide Yeni Gelişmeler	15
Faizsiz Bankacılık ta Durum.	19
Japon Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı (MITI)	22
IFC'nin Türkiye İle İlgili Yeni Hizmetleri	27

Dış Ticaret İle İlgili Tüsiad Önerileri

Ekonomik kalkınma ve sanayileşme bir ülkenin bilimsel bir dış ticaret politikası uygulayabilmesi ile çok yakından ilgilidir. Dünya piyasasında mal ve hizmet fiyatları, tarife ve tarife dışı engellerin müsaadesi oranında karşılıklı bir bağımlılık içinde teşekkül ederler.

Rasyonel bir dış ticaret politikasının saptanabilmesi için dünyadaki teorik gelişmelere ilave olarak makro ekonomik değişiklikler ile sektörlerde ve bireysel mal ve hizmetlerde arz-talebi etkileyen diğer koşulların bilimsel olarak gözlenmesi ve değerlendirilmesi gerekir.

Dünya ticareti serbest ticaret kuralları ve uluslararası kuruluşların ilkelerine göre yürütülüyor görünmesine rağmen, gerçekte gizli açık, sıkı pazarlıklar ve ikili menfaat dengelemelerine sahne olmaktadır.

Ülkenin dış ticaret politikasını düzenlemekle görevli uzman kadroların mutad uygulamalar dışında ve kısmen gizli yürütülen bu akımları da iyi takip ve değerlendirmeleri beklenir.

Geçmişte ülkemizde uygulanan ithal ikamesi ve teşvik politikaları içerde bir yandan rekabet gücü olmayan birçok sanayi-

lerin kurulmasına yol açarken, diğer yandan, kapital yoğunluğu nedeniyle tarıma dayalı sanayilerin görece olarak ihmalî sonucunu doğurmuştur. Ayrıca, bu politikalar kapital yoğunluğu nedeniyle iç gelir dağılımını da olumsuz yönde etkilemişlerdir.

1980'den sonra uygulanan dış ticaret politikaları yön ve felsefesi açısından doğru olmakla beraber teori ve uygulamada hazırlıksız olunması veya acele karar verilmesi zorunlulukları altında küçümsenmeyecek hatalar yapılmış ve aksaklıklar olmuştur. Örneğin, dışa açılmada bir aşama olacağı zannedilerek tarıma dayalı sanayi ürünlerinin (et, süt, peynir vs.) iç üretim koşulları nazara alınmadan acele ithalata başlanılmıştır. Diğer bilimsel yollar ve çareler araştırılmadan et, süt, peynir iç üretim maliyetleri ithalat yoluyla disipline alınmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu grup ithalatta AET'de mevcut subvansiyonlar nedeniyle gizli bir "damping" unsuru olup olmadığı araştırma konusu yapılmamıştır. Tüketicinin korunması, zorunlu ulusal standartlar konulması veya anti-tröst yasalarıyla sonuç alınması denenmeden iç pazarın ilgili özel sektör kuruluşlarının görüşleri dahi alınmadan ithalata açılması

tediye muvazenesinin daha süratle düzelmesini yavaşlatmış ve bir anlamda döviz kaynaklarının israfına neden olmuştur.

İç sanayi efektif koruma oranları zaman içinde bilimsel olarak takip edilmediğinden, gerek sektörler arası ve gerekse münferit sektörlerde sanayicinin haklı koruma talepleri bilimsel bir çözüme kavuşturulamamıştır.

İthalat ve ihracat politikalarının uygulanmasında ortaya çıkan sorunlara ilişkin önerilerimiz aşağıda kısaca sıralanmıştır:

a) İthalat İle İlgili Öneriler:

- Türk tarım ve sanayiinin bir bütün olarak, çok hızlı bir şekilde ve kısa süre içinde dış rekabete açılmasının sınai ve tarımsal yapı üzerinde olumsuz bazı sonuçlara yol açmasına meydan vermemek için ithalatın liberasyonu politikası aşamalı olarak ve uzun vadeli bir strateji çerçevesinde uygulanmalıdır.
- Uzun dönemde devlet desteğine gerek duymadan dış pazarlarda rekabet edebilecek sektörler tarife yerine öncelikle çeşitli üretim ve yatırım teşvikleri sağ-

lanarak korunmalıdır.

- Nihai mal üzerindeki gümrük vergisinin bu malın yurt içinde üretimi için gerekli girdilere uygulanan vergiden düşük olduğu sektörlerde bu durum düzeltilerek yerli üretimin cezalandırılmasına meydan verilmemelidir.
- Tüketim (özellikle lüks tüketim) malları ithalatındaki hızlı artış eğilimi frenlenmeli, ancak bunun için miktar kısıtlamalarından ziyade mümkün mertebe tarifelerin yükseltilmesi tercih edilmelidir.
- İmalat sanayiinin dış girdilere bağımlılık oranını azaltmak ve yerli girdi üretimini arttırarak ihracat içinde yerli katma değer payını yükseltmek için üretim bazında selektif teşvik tedbirleri uygulanmalı, vergi ve teşvik mevzuatında yerli girdi kullanımını caydıran hükümler ayıklanmalıdır.
- Gümrük teşkilatı modernize edilmeli, gümrük çalışanlarının statüleri yeniden belirlenerek eğitim ve ücret seviyeleri batıdaki standartlara yakın olarak saptanmalıdır.

- İthal mallarının yerli tüketiciye uygun kalite ve koşullarda sağlanması için gerekli fiyat-kalite karşılaştırmaları yapılarak piyasanın zamanından önce uyarılmasına ve alımların rekabetçi piyasalardan yapılmasına gayret gösterilmelidir. Bu konuda Türk Standartları Enstitüsünün çalışma yaparak ithal mallar için esas alınacak Türk standartlarını belirlemesi sağlanmalıdır.
- Uluslararası kurallara ve AET ile olan anlaşmalara aykırı düşen ithalattan fon alınması uygulaması tedricen kaldırılarak bunun yerine vergi ve tarife benzeri tedbirlere başvurulmalıdır.
- İthal mallarında dumping iddialarına karşı yerli üreticileri koruyacak tedbirlerin alınması için bir anti-dumping mekanizması oluşturulmalı, bunun için gerekli hukuki ve idari düzenlemeler biran önce gerçekleştirilmelidir.
- 1980-86 yıllarında ithalatın liberasyonu amacıyla uygulanan tedbirler, tarifelerde gerçekleştirilen indirimler, AET'ye bildirilerek Katma Protokol'da yer alan indirimler takvimi açısından değerlen-

dirilmesi ve konsolide edilmesi sağlanmalıdır. Korunması gereken diğer sektörler tesbit edilerek bu alanlarda Katma Protokol çerçevesinde yeni uyum tedbirlerinin alınması konusu üzerinde durulmalıdır.

b) İhracat İle İlgili Öneriler

- Türk mallarını satın alan ülkelerde talebin gelişme koşulları, uzmanlar tarafından devamlı olarak izlenmeli, standart formlar geliştirilerek bilgisayar aracılığı ile süratli haber alma imkanları sağlanmalıdır. Bu suretle Türk mallarına yönelik talep değişiklikleri zamanından önce tahmin edilerek gerekli politika tedbirleri süratle alınabilir.
- Türkiye'de üretilen ve üretilebilecek maddelerin belli bir süreç içinde dış rekabet gücü en bilimsel şekilde takip edilmeli ve bulunan veya erişilebilecek rekabet gücüne oranlı olarak koruma sistemi, metodu, şekil ve oranları araştırılarak ihracat teşvik sistemi bu bulgulara göre yönlendirilmelidir.
- Belli seviyede ve yetkili kuruluşlar tarafından yapılması kaydı ile ihracat-

la ilgili dış pazar etüdüleri giderlerinin yüzde 50'si ihracatı teşvikle görevli idare tarafından karşılanmalı; yeni pazarlarda ihracatın başarısı halinde birçok ülkede olduğu gibi teşvik edici ödül veya nişanlar verilmelidir.

- Bugünkü ticari bankalar faiz yapısıyla ihracat sanayileri kurulması ve yaşatılması olanağı yoktur. Bütün dünyada ihracata dönük sanayilerde yatırım faizleri düşük tutulmuştur ve bir subvansiyon unsuru taşırlar. Faiz yapısının sanayinin kuruluş ve yaşama koşulları ile ilgilendirilmesi ve ona göre yeterli kâr marjı bırakacak bir sistem geliştirilmesi şarttır. Kurulacak bir ihracat yatırım bankası kanalı ile bu politika kolayca gerçekleştirilebilir. Bu banka uluslararası koşullarla ihracat üretim ve hazırlık kredisi de verecek şekilde organize edilmelidir.
- İhracatın başarıyla sürdürülmesi için ek kurumsal düzenlemeler gereklidir. Dış pazarlara açılmanın ve ihracatta kalıcı başarının temel koşullarından biri de özel örgütlenmedir. Dünya piyasalarındaki gelişmeleri anında ülkeye aktaran

bir iletişim ağı'nın kurulması, pazarlama ve tanıtım faaliyetlerinin merkezileşmesi ihracatta performansı arttırıcı ve istikrar kazandırıcı olacaktır. Bilindiği gibi, bugün, Türkiye'de ihracat faaliyetinin önemli bir bölümü küçük ve dağınık firmalarca yerine getirilmekte, ihracat yapan pekçok firma dış pazarlarda karşı karşıya gelerek rekabete girmekte ve fiyat kırmaktadırlar. Bu gibi sorunların önlenmesinde Jetro ve Kotra gibi merkezi bir örgütlenmenin yararı açıktır. Böyle bir örgütlenme kamu ve özel kesim işbirliği altında gerçekleştirildiğinde iç (rekabet) ve dış (himayecilik, pazar) sorunların çözümünde etkili olabilir.

- Olağan ihracat rizikolarına karşı ihracat sigortası kurumunun oluşturulması gereklidir. Bugün bu sistemin uygulanmadığı çok az ülke kalmıştır. İhracat sigortası, dış alıcının iflası, vazgeçmesi, politik risklerin oluşması gibi durumlarda ihracatçı firmaların yeni pazarlara girme şansları ve isteklerini arttıracaktır.
- Hayali ihracatın önlenmesi: Hayali ihracat olayını önlemek amacıyla serbest mali müşavirlik müessesesinin kurulu-

şunun daha fazla geciktirilmeyerek acele sonuçlandırılması ve vergi iadelerinde serbest mali müşavirlerin vizelerinin aranılması uygun olacaktır. Bu konuda, ayrıca, batıda olduğu gibi ihracat gözetme şirketlerinin ihracat sırasında aktif katkılarından da yararlanılması mümkündür.

c) Genel Öneriler

- Ülkemizde güçlü bir Ekonomi Bakanlığı'nın yokluğu açıkça hissedilmektedir. Ekonomik anlamda dışa açılmayı daha etkin biçimde yürütmek üzere nitelikli ekonomistlerin çalıştığı entegre bir bakanlık veya organizasyona acele ihtiyaç vardır.
- DPT, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, İGEME, MPM vs. ekonomik çalışma yapan kuruluşların birleştirilmesi suretiyle Ekonomi Bakanlığı niteliğinde yeni bir kuruluş düşünülmelidir. DPT'nin uygulama ile uğraşan bölümleri bu bakanlıkta yerlerini almalı, buna karşılık orta ve uzun vadeli plan ve projeksiyonlarla uğraşan çekirdek bir grup (20-25 kişi) DPT'de bırakılmalıdır.

- Ekonomi Bakanlığı yapısı çağdaş ülkeler örnekleri nazara alınarak düzenlenmelidir. Bu konuda Japonya'daki MITI kayda değer bir örnektir.
- Sanayiın mevcut yapısını ve diğer ülkelerdeki sanayileşme stratejilerini inceleyip değerlendirerek gelecekte alınması gereken stratejik şekil ve yönleri tavsiye edecek bir konseyin kurulması, sanayi yapısının gelecekte etkin bir biçim almasını temin edecektir. Bu konsey üyeleri, iş çevreleri, üniversite ve ilgili kamu bölümlerinden bir araya getirilen nitelikli kimselerden teşekkül etmelidir. Konsey bir başkanın koordinatörlüğünde çalışmalı, her üyenin bağımsız olarak hazırladığı raporlar gerekli sentezlerden sonra ilgili makam ve otoritelere sunulmalıdır.
- Dış ticaret, binlerce kalemde ithalat ve ihracatın, bunların fiyat ve kalitelerinin, alternatif üretim ve tedarik yollarının incelenmesi ve koordine kararlar alınmasını gerektirir. Dış ticaret kararlarının sınırlı bilgilere sahip memurlar tarafından ilgili sektör ve kuruluşların görüşleri öğrenilmeden alınmakta

olması, bunların sık sık değişmesine zaman ve emek kaybına neden olmaktadır. Bu duruma çare olmak üzere hiç olmazsa yılda dört defa toplanmak üzere özel ve kamudan ilgili kuruluş ve firmaların katılacağı bir dış ticaret konseyi kurulmasında yarar vardır. Konseyin sekreterliğini HDTM yapmalı ve kararlar istişari olmalıdır.

- Piyasa ekonomisi uygulamaları yedinci yılda olmasına rağmen döviz kurlarının serbestçe teşekkülü konusunda ve döviz fiyatlarındaki dalgalanmaları önlemek üzere gerekli kurumsal düzenlemeler henüz yapılamamıştır. Borsanın önce TC Merkez Bankası nezaretinde bankalar arasında adhoc olarak teşekkül ettirilmesi, döviz tutma ile ilgili sınırlamaların kaldırılarak bütün arz ve taleplerin belli günlerde borsaya intikalinin sağlanması ve döviz kurlarındaki anormal değişmeleri düzenlemek üzere TCMB nezdinde bir istikrar fonu tesisi uygun olacaktır. Bankalar arası döviz borsası belli bir aşamadan sonra İstanbul Döviz Borsası şeklinde genişletilerek bu konudaki organizasyon son şeklini almalıdır.

Teknolojide Yeni Gelişmeler

Orta çağdaki yeni keşifler, yeni buluşlardan sonra dahi insanlığın ilerlemesi çok uzun süre almıştır. Ancak 20'nci yüzyılda bu ilerlemeler süratini arttırmış ve 21'inci yüzyıla girmek üzere olduğumuz yıllarda teknolojik ilerlemeler akıllara durgunluk verecek kadar süratli gerçekleşmiş ve milletler teknolojik yarışmada birbirlerinden büyük farklılıklar göstermişlerdir.

Her devir, her yüzyıl o devre veya yüzyıla damgasını vuran özellikler taşımaktadır.

1960 yılından 1970 yılına kadar geçen son on yıllık sanayileşme devrinde, elektrikli makineler, kimya ve çelik sanayii hayatın çekirdek teknolojisini teşkil etmiştir. Montaj sanayii ile birlikte bu teknolojiler otomobil, plastik maddeler, dokuma maddeleri ve tank imalatına imkan verdiler. Bu ağır sanayi asrı idi.

Yukarıda zikredilen bu teknolojiler 19'uncu asrın sonunda ortaya çıkmış ve yirminci asırda da devam etmiştir.

İşçi ücretlerinin, ham maddelerin ve hepsinden fazla enerjinin ucuz olduğu bir devrede kurulmuş olan bu teknolojiler bugün kullanılmaz haldedir. Dünya ekonomisinde rekabet edebilmek, yeni sanayiler ve yeni iş imkânları yaratabilmek için yeni bir sürü teknolojiler ortaya çıkarılmıştır.

Yalnız şurasını vurgulamak gerekir ki her ortaya atılan veya meydana getirilen teknoloji uzun ömürlü olmamakta, hatta doğarken ölmektedir.

Yeni yaratılacak bir teknolojinin başarılı olabilmesi için en azından aşağıdaki üç özelliğe sahip olması gerekmektedir.

- Yeni meydana getirilecek teknoloji sadece az enerji tüketmekle kalmayıp, bu teknoloji ile üretilecek maddelerde az enerji kullanılmalıdır.
- Yeni teknolojinin nerede çalıştırmıza ve nerede yaşadığımızı tesir edecek kadar yaşantımızda ani tesiri olmamalıdır.
- Yeni teknoloji 1980'li yıllarda fiyatları

Türkiye’de Piyasa Ekonomisi ve Sanayi Demokrasisinin Geleceği Sorunu

– Optimist bir yaklaşım –

SAKIP SABANCI
TÜSİAD
Yönetim Kurulu Başkanı

"Bir taht için de olsa gençliğe ihanet etmeyiniz".
L. Van Beethoven

Son yıllarda yabancı yatırımcı ve işadamlarının tarihimizde görülmemiş bir ölçüde yurdumuza geldiğini, Türk ekonomisi ve toplumunu incelediğini görüyor ve bundan büyük mutluluk duyuyoruz. Bu değişikliğin anlamı belki de Türkiye'nin gelecekte dünyadaki ağırlığının daha fazla hissedileceğinin artık anlaşılmasıdır. Ancak, gelen misafir ve yatırımcıların en çok sordukları şu suale inandırıcı bir yanıt verebiliyormuyuz? "Türkiye'de görülen son değişiklikler geçicidir ve kalıcı olamaz. Her seçim yeni boyutlar getirebilir, bu bakımdan Türkiye'ye yapılacak yatırımların orta ve uzun vadede geleceğini bize kim garanti edebilir."

Bugüne kadar genellikle liderlerin anlaşılamadığı noktalar vurgulanmakta, bu da karamsar bir tablonun oluşturulmasına ve hızla yayılmasına sebebiyet vermektedir. Ülkemiz bu yüzden geçmişte büyük

zaman, kaynak ve emek israfına uğramıştır. Bugünden sonra silkinerek yeni bir yaklaşım bulsak, anlaşma olan noktaların ön plâna getirilmesi ve tartışılması mümkün olsa, yani negatiflerle uğraşarak zaman yitirme yerine pozitifler üzerinde konuşmaya başlasak daha iyi olmaz mı? Muhakkak ki, daha iyi olur.

Kanımızca, dışa açılmanın başarısı için ülkemizdeki lider kadrolar hiç olmazsa aşağıda zikredilen ana noktalarda aralarında bir uyum olduğunu beyan edebilirler ve bu beyan ülkemiz konusundaki kararsızlıkların şona ermesini sağlayabilir. Bu noktalar bir örnek olarak seçilmiştir, genişletilebilir veya daraltılabilir. Önemli olan asgari müştereklerin bulunmasıdır.

DEMOKRATİK GELİŞME

- Ülkemiz uzun süren deneyimlerden sonra, genellikle AET'de geçerli demokrasi kurallarını ve kurumlarını benimsemiştir, bunlardan herhangi bir fedakarlık yapılmayıp demokrasinin kesintisiz ve ebediyen kalıcı olması için her türlü tedbiri almaya ve fedakarlık yapmaya hazırız.

AVRUPA İLİŞKİLERİ

- Türk milletinin bir asrı geçen batılılaşma hedeflerinin nihai çözüm yeri Avrupa ile belli takvim içinde tüm bütünleşmesidir, bu hedef Türkiye'nin dünyadaki diğer ticaret ve yatırım ilişkilerine kesinlikle aykırı değildir. Liderlerin bu iki konudaki ortak beyanları, AET'ye girişimizi daha da kolaylaştırabilir.

ENFLASYON

- Enflasyonun iç ve dış yatırımları engellemesi, ödemeler dengesi açıklarına meydan vermesi, sabit gelirliler grubunu devamlı olumsuz etkilemesi vs. nedenlerle en kısa sürede yüzde 10'un altına düşürülmesi lazımdır.

İŞSİZLİK

- Yapısal işsizlikle mücadele etmek üzere dış kaynaklı yatırımların ülkemiz çıkarları iyi korunarak süratle yönlendirilmesini ve bu yatırımların zorunlu bir süre içinde devletleştirilmemesini ana ilke olarak benimsiyoruz.

NÜFUS ARTIŞI:

- Hızlı nüfus artışı sosyal kamu giderlerini ve işsizliği arttırma, buna karşılık toplam tasarrufu azaltma etkileri nedeniyle kalkınma hızının düşmesine ve enflasyonun hızlanmasına neden olmaktadır. Gelişmiş bir sanayi toplumu olma hedefine daha kolay ulaşmamız ancak nüfus artış hızının gelişmiş ülkelerdeki oranlara düşürülmesi ile mümkün olabilir.

TL.'NİN İSTİKRARI

- Türk Lirası'nın istikrarı, Türk ekonomisinin düzenli bir şekilde gelişmesi için birinci derecede önemlidir. Bu amaçla Merkez Bankasını emisyona zorlayan bütçe açıklarının süratle kapatılması ve bankanın bütçe otoriteleri karşısında kesin bağımsızlığa kavuşturulmasını zorunlu görüyoruz.

KAMU YÖNETİMİ

- Kamu yönetiminin (KİT'ler dahil) merkez ve taşra kademelerinde en kısa zamanda AET standartlarına kavuşturulması birinci hedefimizdir.

SERMAYE PİYASASI

- Sermaye piyasası faaliyetlerinin AET standartlarına bir an evvel ulaştırılarak sanayi mülkiyetinin süratle tabana yayılmasını destekliyoruz.

GELECEĞE GÜVEN

- Türkiye'nin büyük geleceği ve Türk insanının üstün yaratıcı gücüne olan inancımız tamdır. Demokrasiyi ülkeyi en iyi yönetecek ekibi saptayan bir araç olarak görüyor ve seçimde kazanan ekibin başarısı için hepimizin yardımcı olacağına inanıyoruz.

BİLİMSEL YÖNETİM

- Sonuç olarak çağdaş demokrasi ilkelere göre bilimsel olarak yönetilecek Türkiye'nin kısa zamanda AET gelişmişlik düzeyine ulaşacağına inanıyor ve AET'ye tam katılma talebinin de en kısa zamanda yapılmasını arzu ediyoruz.

Liderler bu konulardaki beyanlarını iç ve dış basına açıklayabilirlerse hiçbir şey kaybetmezler, ama gereksiz iç tartışma-

lar ve inkitalar yüzünden tam değeriendirilemeyen son 30 yıldan gereken dersleri almış olduklarını ispat ederler ve iç ekonomik sorunlar ve tereddütler yüzünden yapılamayan yatırımlar yeniden başlar ve işsizlik sorununa karşı önemli bir savaş başlatılmış olur. Bugün Türk gençlerinin birinci sorunu işsizliktir, bunun çözümü lider kadrolardan başlayarak hepimizin ülkenin geleceği konusunda kafamızdaki tereddütleri ve karanlık noktaları süratle silmemize bağlıdır.

İşsiz gençlerimizi tekrar sükutu hayale itmeyerek bu açıklamayı yapabileceğimizi kuvvetle ümit ediyorum.

yüksek olan el emeği ve ham maddeyi daha az kullanarak verimi ve gücünü arttırmalıdır.

Bugün yukarıda zikredilen üç unsura cevap verebilen sadece üç teknoloji vardır: robotlar, yeni hayat veren teknoloji (bioengineering) ve iletişim. Zikredilen bu üç teknoloji Amerika'da yeni bir çığır açacaktır. Yeni teknolojiden robotlar ve iletişim araçları komputer hizmetine verilmektedir. ABD'de komputerler evlere girerken, şirketler de komputer bazlı otomasyon ve iletişimi işyerlerine yerleştirmektedir.

İkinci zikredilen teknoloji Batı'nın petrole dayalı kimya sanayiinden genetik esasa dayalı sanayiye geçişi planlamaktadır. Bu teknoloji, zamanımızda bir daha yerine konulamayacak enerji kaynaklarını kullanan ecza, tekstil ve gıda sanayiinde bu enerji kaynağını kullanmayarak, onun yerine canlı organizmalarca tekrar tekrar üretilen enerji kaynaklarına yönelmeyi amaçlamaktadır. Böylece insanlık geleceğe doğru dev bir adım atmaktadır.

Zikredilen bu üç teknoloji yarının rüyası değildir. Bu teknolojiler bugünün gerçek-

leri olup hayatımızı da değiştirmeye başlamıştır. 1990 yılında bu teknolojiler yaşadığımız dünyayı değiştirecektir. Bu teknolojiler 80'li yılların gerçek lokomotif teknolojileridir.

Ancak teknolojilerin çalışması, işlemesi için gerçek cemiyette, uygun zamanda yerini bulması gerekmektedir. Tecrit halinde, sırf teknolojinin varlığı hiçbirsey ifade etmez. Almanya'da 19'uncu asrın sonunda Bismarck Alman milletini kan ve çelikle birleştirdiğinde hersey bütünüyle kaynaşmıştı.

Bugün Dünya ülkeleri yeni teknolojiler sayesinde kendilerine yeni şekiller vermek gayreti içindedir. Ülkeler, en ileri teknoloji ile üretilen malları dünya piyasalarına sürmek için birbirleriyle rekabet etmektedir. Yeni teknolojileri ülkelere sokabilecekler gelecekte yaşama hakkına sahip olabilecek ve ancak bu ülkeler yirmibirinci asır başında dünyada meydana gelebilecek yeni güç dengesine hakim olabileceklerdir.

Faizsiz Bankacılıkta Durum...

Son yıllarda dünyanın birçok bölgesinde ortaya çıkan ve giderek güçlenen İslamcı akımlar etkilerini politik alanda olduğu kadar ekonomik meselelerde de hissettirmeye başlamışlardır. Birçok ülkenin ekonomik sistemlerini islâmın temel kurallarıyla ahenk sağlayacak şekilde yeniden düzenledikleri göze çarpmaktadır.

Bu çerçeve içinde artık bir "İslami Ekonomi" giderek biçimlenmektedir. Genelde, bu deyim kişilerin sosyal ve ekonomik davranışlarının bir bütün olarak belirli bazı kurallar çerçevesinde yönlendiren bir sistemi tasvir etmektedir. Sistemin nihai amacı sosyal adaleti sağlayıcı ve gelir ve refah dağılımını düzenle-

yici kuralları yürürlüğe koymaktır ki - zaten islâma göre ekonomi politik bundan ibarettir. Sıfır faiz oranlı (başka bir deyişle faizsiz) bankacılık dışında, islâmi ekonomi vergi politikaları ve hükümet harcamalarının yönlendirilmesi hususlarında da reçeteler sunmaktadır.

Hernekadar "İslâmi Bankacılık" ve "Faizsiz Bankacılık" deyimleri eş - anlamlı olarak kullanılıyorsa da, birincisinin daha çok normatif bir kavram olduğu ikincisinin ise gerçek hayatta yürürlükte olan bir bankacılık sistemini ifade ettiği ileri sürülmektedir.

İslâm finansal işlemlerde sabit veya önceden belirlenmiş bir getiri oranını yasaklamakta buna karşın riskli işlemlerden doğan belirsiz kazançlara tolerans göstermektedir. Başka bir deyişle, paranın kullanımının mutlaka kazanç sağlayacağını önceden bilinmediği ve taahhüt edilmediği, dolayısıyla kârların da buna göre inişli - çıkışlı olabileceği tasarruflar islâmın temel prensipleriyle tutarlıdır.

İslâmî bankacılığın gelişmesinin ardında faizin reddedilmesine karşın kârın kabul

edilmesi yatmaktadır. Böyle bir sistemde önceden belirlenen bazı kurallar çerçevesinde ekonomik birimler ve bankalar arasında kâr ve zararın paylaşılması söz konusu olmaktadır. Mevduat sahibi bu sistemde tıpkı bir hissedarın durumuna sahiptir, dolayısıyla banka kârından hisse almak hakkına sahiptir. Buna karşılık, bankada açtığı hesabın nominal değerine sahip olma veya önceden belirlenen bir mevduat getirisini talep etme hakkı mutlaka banka tarafından taahhüt veya garanti edilmemiştir. Sistem simetrik işlediği için bankanın zararına da ortak olma durumundadır. Dolayısıyla böyle bir durumda, mevduatın nominal değeri düşebilir.

Bankanın bilançosu, krediler için sabit bir faiz alınmasına olanak vermediği için, kredi açılan kişi ve kuruluşlarla bu durumu ikame edecek nitelikte bir nevi kâr - zarar ortaklığı anlaşmasına gidilir. Genelde, İslâm Bankacılığının faiz bazından ziyade ortaklık bazına dayanan bir sistemi içerdiği söylenebilir.

Kaynak: IMF Staff Papers

Japon Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı (MITI)

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kalkınmayı hızlandırma ve ekonomiye hızlı gelişme sürecinde önderlik etme amacı ile 1949'da Japonya'da Uluslararası Ticaret Sanayi Bakanlığı (MITI) kurulmuştur. MITI bugüne kadarki çalışmalarıyla Japonya içinde ve dışında büyük takdir toplamıştır. Bu yazıda MITI'yi tanıtmaya çalışacağız.

MITI, 1950'leri savaştan sonra toparlanma ve temel altyapının geliştirilmesi, 1960'ları ağır ve kimya sanayiinin gelişmesi, 1970'leri ülkenin yeniliklere uyumu için gerekli bilgilerin toparlanması, 1980'leri ise Japonya'nın ekonomik güvenciliğini konsolide etme ve uluslararası topluluğa teknolojik açıdan ilerlemiş bir toplum olarak katkıda bulunma, kaynakların kıt olduğu durumlara bir çare bulma ve ülkeyi kendi kendine yeter hale getirme dönemi olarak belirlemektedir. MITI,

sistem içindeki çeşitli bürolar arasında sağlanan koordinasyon ile yurtiçi endüstri kolları ile yakından ilgilenebilmekte ayrıca uluslararası ekonomik politikalarla ilgili geniş bir perspektif de sağlayabilmektedir.

Hem yurtiçinde hem de uluslararası düzeyde güç ekonomik şartlar karşısında, esnek ve etkin ticaret ve sanayi politikaları geliştiren MITI'nın belli başlı politikaları şöyle özetlenebilir:

1. Teknolojik gelişmenin desteklenmesi: Teknolojik gelişmelerin hızla arttığı dünyamızda, Japonya, orta ve uzun vadede ülke endüstrisini güçlendirmenin yanısıra teknolojik gelişmeler ile uluslararası topluma ve dünya ekonomisine daha yapıcı bir şekilde katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Bugün Japonya, elektronik, yeni materyeller ve bio endüstri dallarında önemli ilerlemeler sağlamış, ileri endüstrinin bazı kollarında da çalışmalara başlamıştır. Çalışmaların hızlandırılması için MITI, bu konudaki projeleri desteklemektedir.

2. Japonya'nın uluslararası toplumun aktif bir üyesi olabilmesi için dış ekonomik önlemler: Bu yolda olumlu bir adım olmak üzere, MITI, ticaret ortakları ile iki taraflı ticaretin dengeli gelişimine dayanan uyumlu ilişkiler kurmak istemektedir. Bu gayretler, serbest ticaret sisteminin sağlanması ve desteklenmesi, ithalat faaliyetlerinin arttırılması, sınıai işbirliğinin desteklenmesi ve dış borç konusuna olumlu bir yönden yaklaşılması noktalarını kapsamaktadır. Bunlar hem Japonya'da yeni ekonomik düzenin kurulmasına; hem de dünya ekonomisine katkıda bulunulmasına yardımcı olacak en belirgin adımlardır.

3. Tabii kaynaklar ve enerjinin tedariki: Son yıllarda uluslararası petrol piyasasının durumu, petrole alternatif olabilecek enerjilerin bulunup kullanılması ve enerji tasarrufu konularına verilen önemi arttırmıştır. Japonya gibi enerji kaynakları kıt bir ülke için, enerji güvenliği hayati bir önem taşımaktadır. Bu nedenle enerji tedarikinin sürekliliğinin sağlanabilmesi için Japonya petrole olan bağımlılığını azaltmak zorundadır. Bu nedenle, MITI petrol

endüstrisinin yapısının geliştirilmesi, petrol rezervlerinin arttırılması gibi konuları ele almaktadır. Enerji tasarrufu konusu ise MITI'nın önceliklerinin başında gelmektedir. Diğerleri yeni alternatif enerji kaynaklarının geliştirilmesi (nükleer enerji gibi), enerji santrallerinin arttırılması ve enerji ile ilgili yeni teknolojilerin geliştirilmesidir.

4. Küçük ve ortaboy işyerleri ile ilgili politikalar: Toplam işgücünün yaklaşık % 80'ini istihdam eden küçük ve orta boy işletmeler Japon ekonomisinde önemli bir rol oynarlar. Kullandıkları üstün teknoloji ve işletme becerileri bugün Japonya'nın etkin bir işgücü bölümü yapabilmesinde önemli bir etken olup, bunların ekonomiye katkıları gözardı edilemez.

MITI bu girişimlerin potansiyellerini tam olarak kullanabilmeleri için gerekli politikaların geliştirilmesine özel bir önem vermektedir. Bunlar, bu kuruluşların yönetimlerinin ve faaliyetlerinin modernleştirilmesi, özel sorunların belirlenmesi, faaliyetler sırasında karşılaşılan güçlüklerin yok edilmesi ve genel

olarak ihtiyaçların sağlanması olarak sıralanabilir.

5. Yaşam standartının yükseltilmesi: Japonya için en önemli noktalardan biri çok kıt olan Japon arazisinin en etkin şekilde kullanımı ve nüfusun dengeli dağılımıdır. Bu amacın gerçekleşmesi için Japonya ülke çapında, her bölgede dengeli bir ekonomik gelişme sağlamaya çalışmaktadır. Öte yandan bölgesel dengeli bir ekonomik gelişme sağlamaya çalışmaktadır. Öte yandan bölgesel ekonomilerin teknolojik yeniliklere uyum sağlamaları önem taşımaktadır. Bu nedenle MITI Japonya'da küçük ve ortaboydaki girişimlerin yeni teknolojileri faaliyetlerinde kullanmasını ve dengeli bir ekonomik gelişmeyi teşvik eder. Ayrıca yaşam standardının yükseltilmesi için uygun bir tüketici kredi sistemi geliştirilmesi, konut endüstrisinde teknolojik gelişmelerin uygulanmasına da çalışılmaktadır.

IFC'nin Türkiye ile İlgili Yeni Hizmetleri

IFC, Ağustos ayının son günlerinde, Türkiye'de yabancı yatırımcıların hisseleri ile ilgili, mali hizmetler sunacak bir büro açacağını duyurdu.

IFC, Üçüncü Dünya ekonomilerinde büyümeyi sağlamak amacıyla özel sektöre yol gösteren Dünya Bankası'na bağlı bir kuruluştur.

GRIP diye adlandırılan yeni servis; (yatırımlarda ana parayı geri ödeme güvencesi) IFC Başkan yardımcısı Sir William Rylie göre; risk ve sermaye konularıyla çok yakından ilgilenen ABD'li, Avrupalı

ve Japon yatırımcıları, çok ihtiyaç duyulan gelişmekte olan ülkelere sermaye akımı konusunda cesaretlendirmektedir.

Ryrie, yalnızca IFC tarafından verilecek bu hizmetin, gelişmekte olan ülkelere sermaye yatırımlarının sermaye kaybı ile ilgili riskini ortadan kaldıracığını belirtmiştir.

GRIP Programı, gelişmekte olan bir ülkede doğrudan projeye katılma yerine, IFC'ye belirli bir dönem için saptanmış bir fon yatırmaktadır. Daha sonra yatırımcı ile birlikte IFC de projeyi kredilemektedir. Sermaye getirisi ve kâr payı bölüşülmektedir.

Vade sonunda, yatırımcı, yatırımda tek ve dolaysız hissedar olmak veya sermayesini çekmek veya sözleşmeyi uzatmak gibi değişik seçimler yapabilir.

Ryrie, GRIP yatırımlarıyla ilgilenen herkese sağlanabilecek yararlar olduğuna dikkati çekmektedir. Yatırımcının koyduğu sermaye tümüyle gücencede olduğu gibi, yatırımın \$ (veya istenen başka bir döviz) olarak tutulması sonucu doğan potansiyel yararlar da mevcuttur. IFC yönünden,

IFC fonları kullanılmaksızın, özsermayeden potansiyel yararların bir kısmı bu suretle sağlanmaktadır.

GRIP, devlet kuruluşları, mali kuruluşlar ve birlikler tarafından olumlu karşılanmış ve Ryrie, "potansiyel yatırımcıların çok önemli bir gereksinimini karşılayan ve gelişmekte olan ülkelerdeki sermaye yatırımlarını arttırmayı sağlayan tatmin edici hizmetler sunduğumuzu vurgulayan çok olumlu cevaplar aldık", demiştir.

Gelişmekte olan ülkelerde sermaye yoğun projelerin finansman kaynağı olarak, özsermaye yatırımlarına daha çok önem verilmesi gerekliliği; yaygın olarak kabul edilen bir görüştür. 1970'lerin negatif gerçek faiz oranları, yatırımcıları, projelerin özsermaye finansmanına yöneltmek yerine borç almak konusunda teşvik etmiştir.

Bu da, birçok kuruluşun sermaye darboğazına girmesine ve bazı özel durumlarda; büyük ve başarılı devalüasyonlar sonucunda; aslında çok iyi durumda olabilecek firmaların, mali güçlüğü düşmesine yolaçmıştır.

Genelde, özsermaye yetersizliği; ülkeleri olsun, firmaları olsun ekonomik sorunlara ve dış şoklara karşı güçsüz duruma düşmektedir.

Sonuçta, gelişmekte olan ülkelerde sermaye riski konusu, yatırımcılar arasında giderek artan bir ilgi odağı oluşturmakta, yatırım kararları, artık daha çok "zarar olasılıkları" üzerinde yoğunlaşmaktadır. Sadece, normal işleyiş içindeki pazarlardaki yatırımcılar risk ve kârlılık tahminleri yapabilmektedirler.

Günümüzde, kalkınmakta olan ülkelerde sağlıklı kârlılık tahminleri yapılabilme-teyse de, riski öngörmek olanaksız gibi bir şey olmaktadır. Bu nedenle, birçok yatırımcı (öncelikle yatırdığı ana paranın güvencesi ile ilgilenmekte) tüm olası sorunlarla kendi olanaklarıyla başa çıkabileceği inancını taşımamakta, bu yüzden yararlı projelerden vazgeçebilmektedir.

IFC, geleneksel olarak, sermaye taahhütlerini ortak yatırımlar veya paralel yatırımlarla hareketlendirmiştir. Yatırımcılarla yanyana yatırımlara giden IFC, yerli ve yabancılar arasında dürüst bir komisyon-

cu olarak tanınmasının yanısıra, yatırımda bizzat sermayedar olarak yer alması nedeniyle, yatırımcıyı rahatlatan ve projenin kârlı ve nitelikli olduğu düşüncesini getiren hizmetler sunmak gibi, birçok yararlı işlev görmektedir.

Birlikte yatırım olayı oldukça tatminkar görünmesine rağmen, IFC, (yatırımcıların mali durumunu ters etkilemediği sürece) katılımının kapsamını maksimize etme yolları aramaktadır.

Bu nedenle GRIP; IFC için; yatırımlarının ana parasını güvenceye almak konusunda çok büyük hassasiyetle duran yatırımcıların; kapasiteyi tümüyle kullanmasını sağlamak ve finansman getirmek anlamını taşımaktadır.

IFC doğrudan özsermayeye katılması önerisine hazır olmalıdır, (her GRIP önerisi tahminlerle doğrulandıktan sonra) GRIP, IFC'ye etkili olabilecek riskleri azaltma olanağı tanırken; (kendi hesabından doğrudan yapacağı sermaye yatırımına kıyasla) ortak yatırımcıların paylaşabileceği mali ve diğer yararları da sağlar. Sonuçta her iki tarafta kazançlıdır.